

Marja-Liisa Kirvesniemi – menestyksellä oli hintansa

Marja-Liisa Kirvesniemi oli jo kokenut urheilun molemmat ääripäät: sankarin korottamisen ja häviäjän ruoskimisen. Loppusyksystä 1992 Radio Kajaukselle antamassaan haastattelussa yksi Suomen kaikkien aikojen hiihtäjistä puhui poikkeuksellisen suoraan siitä, mitä maailman huipulle pääseminen ja siellä pysyminen ihmiseltä vaativat. Sarajevon kolme olympiakultaa olivat tehneet hänestä kansallissankarin, mutta niiden takana olivat vuodet, jolloin moni oli jo ehtinyt tuomita hänen uransa epäonnistuneeksi.

Marja-Liisa Kirvesniemen ura ei ollut suoraviivainen marssi voitosta voittoon. Nuorena hän harrasti hiihdon rinnalla kestävyysjuoksua, mutta 15-vuotiaana saavutettu nuorten EM-viestikulta ratkaisi lajivalinnan. Hiihto vei.

Valmentaja Sulo Repo rakensi harjoittelua maltillisesti ja pitkäjänteisesti. Tuloksia odotettiin, mutta ne eivät tulleet heti. Kirvesniemi muisti hyvin myös puheet siitä, ettei hänestä ehkä koskaan tulisi sitä hiihtäjää, jota hänestä odotettiin.

Vuoden 1982 Oslon MM-kisat muodostuivat vedenjakajaksi. Henkilökohtaiset kilpailut olivat pettymys, mutta viestissä hän huomasi pystyvänsä hiihtämään maailman parhaiden vauhtia. Sen jälkeen ratkaisu oli käytännössä joko–tai.

”Kahdeksankakkosen jälkeen oli kyllä sellainen tilanne, että joko tai. Ja sitten tehtiin sellainen päätös, että kyllä tässä yritetään näyttää vielä.”

Näyttö tuli nopeasti. Vuonna 1983 Kirvesniemi voitti maailmancupin kokonaiskilpailun. Seuraavana talvena Sarajevossa hänestä tuli suomalaisen urheiluhistorian ikoni kolmella henkilökohtaisella olympiakullalla.

Mutta Sarajevon voittoihin sekoittui muutakin kuin riemua.

Kirvesniemi ei ollut unohtanut niitä, jotka olivat jo ehtineet tyrmätä hänen mahdollisuutensa. Kolmannen olympiakullan jälkeen vuosien aikana kertynyt paine purkautui.

”Minä kyllä silloin suoraan sanoin, että vois sellaisetkin ajatella, ketkä ovat joskus sanoneet, että ei siitä ikinä mitään. Minun mielestä minä olen nyt sen näyttänyt, että kyllä minusta on johonkin.”

Sankari tänään, ruoskittu huomenna

Haastattelussa nousee esiin armoton kuva huippu-urheilun julkisuudesta. Voittaja nostetaan taivasiin, häviäjältä vaaditaan selitystä.

Kirvesniemi tiesi, mistä puhui.

”Minä olen itse kokenut molemmat.”

Hän kuvasi olleensa pitkään ”ruoskittujen listalla”. Juuri siksi myöhempi menestys tuntui niin arvokkaalta. Kun urheilijan tie oli välillä näyttänyt olevan täysin tukossa, voitto ei ollut enää itsestäänselvyys.

Ja julkisuuden yhtälö oli mahdoton. Huonon kilpailun jälkeen urheilijalta vaadittiin vastausta siihen, mikä meni vikaan. Jos hän kertoi syyn, häntä syytettiin selittelystä. Jos hän vaiken, sekään ei kelvannut.

”Jos selität, niin se on selittelyä. Jos et selitä, niin se ei ole hyvä.”

Albertvillen olympialaisissa 1992 tämä ristiriita tuli Kirvesniemeä vastaan erityisen rajusti. Hän koki olleensa erinomaisessa kunnossa, mutta juuri ennen kilpailuja alkanut paha hammastulehdus sotki kisat. Myöhemmin hän ymmärsi hiihtäneensä korkealla tulehduksen kanssa jopa terveydellisellä riskillä.

Pettymys oli valtava. Hän oli tehnyt työnsä, samoin hänen ympärillään ollut perhe ja muut läheiset.

”Minkä verran olin itse tehnyt töitä ja miten paljon monet muut... meillä on perhe mukana ja kaikki nämä lähi-ihmiset.”

E erityisen paljon julkisuutta sai televisiohaastattelu, jossa Kari Mänty siirsi Kirvesniemen syrjään saadakseen juuri olympiakultaa voittaneen Marjut Lukkarisen kameran eteen.

Kirvesniemen oma kuva tilanteesta oli paljon raadollisempi kuin televisiokatsoja ehkä ymmärsi.

”Olin niin puhki, olin niin väsynyt ja pettynyt ja masentunut ja kaikkea mahdollista siinä vaiheessa.”

Hän kertoi joutuneensa haastatteluun ”puolipökerryksissä”. Hän ei olisi siinä mielentilassa halunnut kameran eteen lainkaan, mutta koki haastattelun velvollisuudekseen. Mäntyä hän ei silti lähtenyt syyttämään: kiireisessä tilanteessa tuore olympiavoittaja piti saada nopeasti haastatteluun.

Kun huumori muuttui ilkkumiseksi

Myös viihteen tapa käsitellä julkisuuden henkilöä satutti.

Kirvesniemen imitointi oli aluksi tuntunut hänestä jopa hauskalta. Vuoteen 1992 mennessä raja oli kuitenkin hänen mielestään ylitetty. Hän koki, että hänestä rakennettiin kuvaa jatkuvasti kiroilevana naisena ja hänen miehestään Harri Kirvesniemestä juopottelevana miehenä.

”Minun mielestä se on täysin pielessä. Minä en näe siitä mitään huumoria.”

Ja vielä suoremmin:

”Minusta menee se suoranaiseksi ilkkumiseksi.”

Menestyksen hinta ei siis ollut vain tuhansia harjoitustunteja, kipua ja kilpailupaineita. Huippu-urheilija joutui hyväksymään myös sen, että hänen persoonansa, perheensä ja pettymyksensä kuuluivat muiden arvioitaviksi.

Silti Kirvesniemi palasi.

Hän oli lopettanut kilpahiihdon jo vuonna 1985 ajatellen, että nyt olisi perheen vuoro. Kahden talven jälkeen kaipuu ladulle voitti. Paluupäätöksen kertominen muille jopa pelotti.

”Minä ajattelin, että ei sitä panna ihan naurunalaiseksi.”

Ratkaisevaa oli, että Harri suhtautui ajatukseen heti myönteisesti ja molempien vanhemmat lupautuivat auttamaan lasten hoidossa. Ilman lähipiiriä paluu maailman huipulle ei olisi onnistunut.

Paluu kannatti. Kirvesniemi piti Lahden MM-kisojen kymmenen kilometrin hiihtoaan yhtenä elämänsä kovimmista. Myöhemmin hän teki uuden paluun äitiyden jälkeen ja saavutti MM-hopeaa vain noin puoli vuotta synnytyksen jälkeen.

”Tässä ei helpolla tule pääsemään”

Vuoden 1992 lopulla Kirvesniemen palkintokaapissa oli jo olympiakultaa, maailmanmestaruuksia ja maailmancupin kokonaisvoitto. Silti hän harjoitteli yhä.

Miksi?

Täydellistä vastausta hän ei osannut antaa edes itse. Hän piti hiihtämisestä. Harri urheili myös, lapset olivat sopeutuneet elämäntapaan ja isovanhemmat mahdollistivat kahden huippu-urheilijan perheen arjen. Kirvesniemi koki voivansa elää samaan aikaan normaalia perhe-elämää ja jatkaa maailman huipulla.

Haastattelun lopussa häneltä kysyttiin neuvoa tulevaisuuden hiihtäjille. Vastaus kiteyttää ehkä parhaiten koko hänen siihenastisen uransa.

”Se on varma, että tässä ei helpolla tule pääsemään, mutta kyllä tämä toisaalta antaa niin hirveän paljon. Kyllä tämän mielellään uhraa.”

Ja heti perään tuli olennainen lisäys: **yksin siihen ei pysty**. Huipulle pyrkivä tarvitsee ympärilleen ihmisiä, jotka ovat valmiita kulkemaan mukana – mutta jotka eivät vaadi nuorelta urheilijalta liikaa.

Marja-Liisa Kirvesniemen menestystä mitattiin mitaleissa, maailmancupin pisteissä ja sekunneissa. Hänen Radio Kajaukselle vuonna 1992 antamansa haastattelu kertoo toisesta mittarista.

Huipulle pääsemisellä oli hintansa. Sen maksoi urheilija harjoitteluna, pettymyksinä ja julkisuuden paineena – mutta osansa siitä maksoivat myös hänen läheisensä.

Ja kaikesta huolimatta Kirvesniemi oli valmis maksamaan sen.

”Kyllä tämän mielellään uhraa.”